

Národní institut pro další vzdělávání MŠMT
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1

Olympiáda v českém jazyce, 42. ročník, 2015/2016 – školní kolo

II. kategorie

Počet bodů:

Jméno: Škola:

1. Následující slovní spojení, která jsou zadána ve tvaru 1. pádu, užitě (v libovolném pádu) ve větách tak, aby byl zcela zřetelný významový rozdíl mezi nimi:

dvě hodiny – druhá hodina – druhé hodiny – dvoje hodiny – dvojí hodiny

2. a) Následující podstatná jména se zakončením *-(n)ice* rozřídte do skupin podle významu zakončení a tento význam v každé skupině stručně charakterizujte.

hvězdice, chumelenice, káznice, knihovnice, pávice, pozice, repetice, růžice, štvanice, tradice, vánice, vinice, zahradnice

b) Uveďte ještě dvě další podstatná jména zakončená na *-(n)ice*, která by nepatřila do žádné ze skupin, které jste vymezili výše, ale reprezentují dvě další skupiny. Podobně jako v úkolu a) charakterizujte význam zakončení u těchto podstatných jmen.

3. Upravte následující věty tak, aby byly odstraněny jazykové nedostatky a případné nejednoznačnosti a přitom byl zachován význam, který měl mluvčí/pisatel na mysli. U každé z vět vysvětlete, v čem problematičnost původní formulace spočívá.

a) *Ženě upadla do postele hořící cigareta a málem uhořela.*

b) *Hasiči ochlazovali ohniště požáru.*

c) *Ve 20. století spolu Velká Británie a Francie válčily více než jednou.*

d) *Firma Apple Švýcarsko nedobyje, hodinky s jablkem tam mají vstup zakázán.*

e) *Je namístě svou chybu přiznat.*

4. a) Na místo značky @ doplňte v záznamu výslovnosti českého slova samohlásku tak, abyste získali co nejvíce spisovných českých slov v libovolných tvarech. (U tvarů uvažujte i o slovnědruhové homonymii, srov. *zdraví* jako podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso.) Každý ze vzniklých tvarů užíjte ve větě nebo slovním spojení tak, aby byl zřejmý jeho význam.

[v@sel]

b) Nyní uvažujte i nespisovnou češtinu. Napište další tvary slov, které splní výše uvedené zadání, ke každému přiřipšte jeho spisovnou podobu a užíjte jej ve větě nebo slovním spojení, aby byl zřejmý jeho význam.

Školní kolo OČJ 2015/2016 – 42. ročník – II. kategorie – řešení:

1. Příklady řešení:

Jsou právě dvě hodiny.

Právě odbila druhá hodina.

*Jedny hodiny máme v obýváku, druhé hodiny jsou v kuchyni. (Řešení typu *Dojdeme tam kolem druhé hodiny*. neuznávejte, protože neodpovídá zadání: 1. pád příslušného spojení je *druhá hodina*.)*

Doma máme dvoje stejné hodiny – jedny v kuchyni a druhé v obýváku. (Jde o počet hodin.)

V obchodě nabízejí dvoji hodiny s fotorámečky / dvoji hodiny – ručičkové a digitální. (Z řešení by mělo být patrné, že soutěžící myslí různé druhy hodin.)

Bodování: za pět vhodných vět – 3 body;

za čtyři vhodné věty – 2 body;

za dvě nebo tři vhodné věty – 1 bod.

Celkem tedy maximálně **3 body**.

2. a) Řešení s příklady vysvětlení:

- *knihovnice, pávice, vinice₁* (,žena, která je vinna‘), *zahradnice* – názvy osob a zvířat vzniklé přechylováním

- *káznice, vinice₂* (,místo, kde se pěstuje víno‘) – názvy místa

- *chumelenice, štvánice, vánice* – názvy děje

- *hvězdice, růžice* – názvy vyjadřující podobnost (,vypadá jako ...‘)

- *pozice, repetice, tradice* – přípona ve slovech cizího původu / v přejatých slovech (odpovídající cizí příponě: latinskému *-tio*, anglickému *-tion* apod. – toto upřesnění nevyžadujte)

b) Příklady podstatných jmen s vymezením skupin:

- *babice* – zveličený/zhrubnělý název

- *klenotnice/popelnice/pokladnice* aj. – název nádoby/předmětu, která/který slouží k uchování něčeho

- *brokovnice/kulovnice/ručnice/sudlice* aj. – název zbraně

- *mrtvice/příjice* aj. – název nemoci

- *čmáranice/mazanice* aj. – název výsledku děje

- *bránice/průdušnice/sitnice/sliznice* aj. – název tělesného orgánu, tkáně apod.

- *třídnice* aj. – název vzniklý ze slovního spojení (univerbizací – tento termín nevyžadujte)

Bodování:

a) Za vymezení každé jednotlivé skupiny a přiřazení odpovídajících slov – 1 bod;

při drobných nedostatcích (nejasné vymezení, chybějící slovo) – 0,5 bodu;

b) za dvě slova patřící do různých významových skupin a vhodná vymezení – 2 body;

za jedno slovo s vhodným vymezením významu – 1 bod.

Celkem tedy maximálně **7 bodů**.

3. Příklady reformulací a vysvětlení:

a) *Žena, které upadla do postele hořící cigareta, málem uhořela. / Žena málem uhořela poté, co jí do postele upadla hořící cigareta.*

Problematičnost spočívá ve vzniku falešné skladební dvojice *cigareta uhořela*.

b) *Hasiči ochlazovali ohnisko požáru.*

Došlo k záměně podobně znějících slov / odvozovacích přípon v podobně znějících slovech.

c) *Ve 20. století byly Velká Británie a Francie spojenci ve válce víc než jednou. / Ve 20. století vedly Velká Británie a Francie společně (popř. jako spojenci) válku víc než jednou. / Ve 20. století válčily Velká Británie a Francie jako spojenci / bok po boku víc než jednou.*

Formulace je nejednoznačná, protože *válčily spolu (s někým)* zde může znamenat jak *válčily jako spojenci, ve vzájemném spojení*, tak *válčily vzájemně proti sobě*.

d) *Firma Apple Švýcarsko nedobude/nedobyde.* (Stačí uvést jednu správnou variantu.)

Byl použit chybný tvar slovesa (*ne*)*dobýt* (tvar „nedobije“ je přípustný pouze pro sloveso (*ne*)*dobít* – toto upřesnění nevyžadujte).

e) *Měl bych / Měli bychom svou chybu přiznat. / Je namístě, abych(om) přiznal(i) (svou) chybu. / Je namístě přiznat vlastní chybu.*

Zájmeno *svůj* se ve spisovné češtině užívá ve vztahu k podmětu, daná věta však podmět neobsahuje (je bezpodmětá, tzv. jednočlenná apod.).

U bodů a), c) a e) uznávejte i odlišně formulovaná řešení, pokud odstraňují nedostatek a vhodně vysvětlují jeho příčinu.

Bodování: Za vhodnou úpravu každé věty – po 1 bodu;
za každé výstižné vysvětlení – po 1 bodu.

Celkem tedy maximálně **10 bodů**.

4. Řešení s příklady užití [a s vysvětlením tvarů – ta po soutěžících nevyžadujte]:

a) *vesel – lodka s jedním párem vesel* [2. p. mn. č. podst. jména *veslo*];

vesel – byl vesel od rána do večera [jmenný tvar přídavného jména *veselý*];

vesel – vesel se, nebes královno [část tvaru rozkazovacího způsobu 2. os. j. č. slovesa *veselit se*,

popř. též tvar archaického slovesa *veselit* s významem ‚rozveselovat‘]

visel – na žebřinách visel pět minut [přičestí činné slovesa *viset*];

vysel – dědeček vysel mrkev a petržel [přičestí činné slovesa *vysít*];

popř. *Visel – neexistuje více Visel, jenom jedna* [2. p. mn. č. vlastního jména řeky *Visla*];

b) *vosel – osel; - po louce běhal (v)osel / můj spolužák je (v)osel* [1. p. j. č. podst. jména *osel*];

- *děda (v)osel řepkou celé pole* [přičestí činné slovesa *osít*].

Bodování: a) Za pět a více odpovídajících tvarů slov s příklady užití – 3 body;

za tři nebo čtyři odpovídající tvary slov s příklady užití – 2 body;

za jeden nebo dva odpovídající tvary slov s příkladem užití – 1 bod;

b) za dva odpovídající tvary slov s příklady užití – 2 body;

za jeden odpovídající tvar slova s příkladem užití – 1 bod.

Celkem tedy maximálně **5 bodů**.

Celkem maximálně 25 bodů.

5. Slohový úkol: Hodnoťte dodržení tématu, plynulost a návaznost textu, vhodný výběr

lexikálních prostředků i větnou stavbu. Přihlížejte i k tvaroslovné a pravopisné správnosti.

Bodování: 0–10 bodů. Využijte celého bodového rozpětí.